

VUOKATTI, KAINUUN HELMI

Heikki Lampela

Vuokatin kehitys merkittäväksi matkailukeskukseksi alkoi varsin myöhään. Orastavaa alkua oli kylläkin heti sodan jälkeen 1940-luvulla, mutta todellista kehitystä voidaan sanoa tulleen seuraavalla vuosikymmenellä ja eritoten 1960-luvulla. Suomen Matkailijayhdistystä voidaan pitää Kainuun todellisen matkailun alullepanijana ja moottorina. SMY:n Kajaanin osasto perustettiin v. 1887.

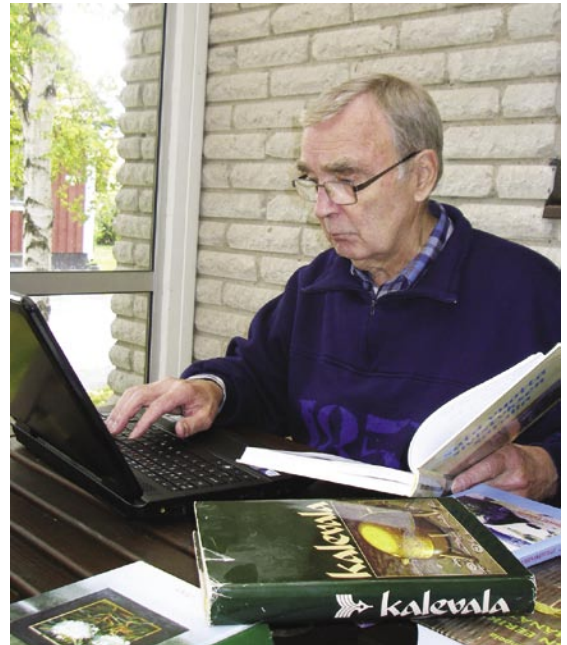
Seudun historiaa

Ehkäpä on ensin syytä kurkistaa myös alueen varhaisempaan historiaan. "Joka ei tunne historiaa, ei ymmärrä tätä päivää", on useampi ajattelija ja viisas todennut. Asutuksen merkkejä Kainuussa on ollut jo tuhansia vuosia sitten. Ei liene kuitenkaan tarpeellista tässä yhteydessä aloittaa noin kaukaa.

Matkailuhistoriallisesti sopiva aloitusvuosi voisi olla 1604. Silloin nimittäin aloitettiin Kajaanin linnan rakentaminen. Linnahan rakennettiin puolustustarkoituksiin, mutta sitä käytettiin myös mm. kokoontumispaikkana, ja myöhemmin siitä tuli suosittu matkailukohde.

Kajaaninlinnan vaikutus mm. kajaanilaisten seuralämään oli merkittävä, edustihan linnan päällystös ns. sivistyneistöä ja oli esimerkkinä kaupungin melkoisen sivistymättömille säätyläisille rahvaasta puhumattakaan. Linnan päällystön kotikielenä oli ruotsi ja joidenkin virkailijoiden oli vaikea kommunikoida paikallisen väestön kanssa.

Linnassa pidettiin usein juhlia, joihin säätyläisetkin osallistuivat tai vastavuoroisesti linnan herroja kutsuttiin kaupunkiin vieraisille. Huvittelumahdollisuudet olivat vähäisiä. Tavallisimmin iltoja istuttiin syöden, juoden ja korttia pelaten. Etenkin juo-



Heikki Lampela

Vapaa kirjoittaja

MEK, Pohjois-Suomen toimiston päällikkö 1982-92
VR, mm markkinointi- ja tiedotustehtävissä 1955-82



Lampelan perhe Vuokatinvaaralla vuonna 1973

minen seurustelutapana oli suosittua, ei ainoastaan linnanväen ja säätyläisten keskuudessa, vaan myös rahvaan ja porvariston tapoihin kuuluvana.

Linnassa pidetyt juhlat olivat melkoisen rajuja. Illanvietot päättyivät usein tappeluihin ja solvauksiin, joita sitten käsiteltiin raastuvassa. Tänä päivänä Kajaaninlinna on kaupungin symboli ja suosittu matkailijoiden käyntikohde keskellä kaupunkia.

Seuraava virstanpylväs voisi olla vuosi 1651. Silloin, maaliskuun 6. päivänä, allekirjoitettiin Kajaaninlinnan kansliassa Kajaanin kaupungin perustamisasiakirja. Samaan aikaan perustettiin ensimmäiset kainuulaiset kestikievarit. Kajaanista Vienaan vievällä matkareitillä oli useita kievareita. Vuosisadan lopulla sellainen oli myös mm. Sotkamon kirkonkylässä.

Kestikievaritoiminta alkoikin olla jo välttämätöntä Oulusta Kainuuseen ja Vienasta Kainuuseen suuntautuvan kauppamatkustamisen vuoksi. Toiminnan laajentuessa asetuksessa määrättiin, että kievareissa tuli olla aatelisille ja muille kunniallisille ihmisille omat huoneet erillään rahvaan huoneista. Kievareissa oli oikeudet paloviiinan ja oluen anniskeluun. Kievarinpitäjien ei tarvinnut osallistua kyydityksiin, vaan ne olivat talonpoikien rasitteena.

1700-luvun kehitystä leimasi suuri Pohjan sota. Kajaanin linna antautui ja räjäytettiin vuonna 1716. Linna oli viimeinen,

jonka tornissa liehui sinikeltainen lippu. Linnaa ei koskaan vallannut vihollinen, vaan nälkä, pakkas ja ammusten puute pakottivat sen antautumaan.

Elinkeinoelämässä tapahtui kuitenkin positiivisia ja merkittäviä muutoksia, kun tervanpoltto yleistyi kaskenpoltton rinnalle. Tervan pitkät kuljetusmatkat, pääosin Ouluun ja ostajien tarjoamat halvat hinnat hidastivat tervakaupan edistymistä. Mm. yhden tynnyrillisen suolaa sai 6-7 tynnyrillisellä tervaa. Pienteollisuudesta voidaan mainita raudan valmistus eri puolilla Kainuuta ja erikoinen elinkeino kainuulaisilla oli helmenpyynti. Helmisimpukoita eli raakkuja pyydettiin mm. Hyrynsalmen vesistöistä. Tätä voisi kutsua sen aikaiseksi matkailuun liittyväksi ohjelmajärjestelyksi.

1600-luvun loppupuolella Kainuussa aloitettiin tai opittiin raudan valmistus, ja satakunta vuotta myöhemmin alkoi löytyä maaperästä useitakin erilaisia mineraaleja. Mm. kainuulainen Kaspero Leinonen pystyi kotikonstein erottamaan kivimurskeesta tulen avulla hopeaa, josta hän teetti Oulun hopeasepällä tähden ja pikarin. Pari vuotta Kaspero ehti valmistaa hopeaa kertomatta menetelmästä kenellekään kunnes vei arvokkaan tiedon hautaan.

Tämän päivän jättikaivoksen, Talvivaaran, alkuhistoriakin ulottuu 1700-luvun lopulle. Silloin

Idyllinen lomamökki Vuokatin Hiekkaniemessä



nimittäin sieltä löydettiin sinkkiä ja rikkikiisua. Varsinaista kaivostoimintaa ei silloin hallittu eikä aloitettu, vaan hiljaiseloa kesti n. 250 vuotta, kunnes Geologian tutkimuskeskus aloitti tutkimuksen 1970-80 -lukujen vaihteessa. Esiintymä todettiin silloin kuitenkin heikkolaatuiseksi eikä siis senaikaisilla menetelmillä kannattavaksi.

Kaivosoikeudet jäivät Outokumpu Oyj:n haltuun, mutta tuumasta toimeen ei päästy. Vuonna 2003 Outokumpu luopui Talvivaarasta ja myi yhtiön entiselle geologille Pekka Perälle yhden euron hinnalla, ja niin alkoi voimakas kaivosyhtiön rakentaminen. Kaivosyhtiö Talvivaara Mining Company listautui kohta Lontoon pörssiin ja v. 2009 myös Helsingin pörssiin. Talvivaara on yksi maailman suurimmista nikkeli esiintymistä, mutta kaivos tuottaa myös alun perin löydettyä sinkkiä sekä myöhemmin löydettyjä kuparia ja kobolttia.

Lönnrot matkailun uranuurtajana

Matkailu sanana ja asiana oli täysin tuntematon aina 1800-luvun alkupuolelle saakka. Elias Lönnrotia voisi pitää tässä mielessä uranuurtajana. Hänen asuessa Kajaanissa, hänen runonkeruumatkansa ulottuivat Kainuun lisäksi laajalle alueelle Savo-Karjalaan, Karjalan laulumaille ja aina Arkangeliin ja Aunukseen saakka. Näin oli tutkimusmatkailu saanut oivan edelläkävijän ja Kainuu tunnettuutta Lönnrotin kokoaman Kalevalan ansiosta.

Alueen ensimmäinen höyrylaiva, kauppahuone Snellmanin omistama Ämmä aloitti liikenteen Oulujärvellä, mutta todella merkittävä muutos matkustajaliikenteeseen tapahtui saman omistajan Yrjö-nimisen laivan aloitettua liikennöimisen Kajaani-Vaala-välisellä reitillä. Samoihin aikoihin kainuulaiset valtasi ns. Amerikan kuume tuhansien muuttaessa vuosisadan loppuun mennessä valtameren taakse.

Siirrytäänpä vuoteen 1887, jota pidettänee Kainuun ns. virallisen matkailun aloitusvuotena. Hatunnosto Herman Renforsille, jonka aktiivisuus johti Suomen matkailijayhdistyksen Kajaanin osaston perustamiseen. Heti samana vuonna aloitettiin Pölyvaaran näköalatornin rakentaminen. Tornista kehittyi merkittävä matkailukohde etenkin paikkakunnalla vierailleville lohenpyytäjille.

Samana vuonna Matkailijayhdistys otti yhdeksi kehittämiskohteeksi Vuokatin. Kesämatkailulla aloitettiin tekemällä kävelytie Vuokatinvaaraan. Se oli varmasti halvin tapa aloittaa liikunnallinen matkailu, joskin varsin pian huomattiin Vuokatin mah-

dollisuudet talviliikuntaan.

Kainuun korprien kuvaajan, ”Tki-Kiannon” tuotanto ei kaikin osin ollut innoittamassa matkailuväkeä. Vuonna 1911 Ilmari Kianto teki runon ”Nälkämaan Laulu”, johon Oskari Merikanto teki sävelen, ja siitä tulikin Kainuun maakuntalaulu. Laulun nimi ei ollut mieltä ylentävä eivätkä kaikin kohdin sanatkaan, mutta alku oli sitäkin mahtipontisempi: ”Kuulkaa korprien kuiskintaa, jylhien järvien loiskintaa! Meidänpä mainetta mainivat nuot: koskien ärjyt ja surkeat suot...” Maakuntalaulun sanoista löytyy se Kainuun varsinainen vetovoima: moni-ilmeinen luonto, jota parhaimmillaan on Vuokatti ja sen mahtavat vaaramaisemat. Aluetta halkoo 20 vaaran jono. Vaarojen korkeudet ovat reilun 300 metriä merenpinnan yläpuolella. Tunnetuin vaaroista on luonnollisesti Vuokatinvaara.

Eipä ole ollenkaan ihme, että ensimmäinen harjoitusleiri olympiahihtäjille pidettiin jo 1930-luvulla. Sodan jälkeen mukaan tuli Suomen Latu, joka alkoi operoida alueella. Se rakensi vaaran juurelle majan ja organisoi hiihtoleirin. Maja sai nimekseen Vuokatin Maja, mikä oli siemen tulevalle, varsin merkittävälle kehitykselle, nimittäin vuonna 1950 siitä tuli säätiöpohjainen Vuokatin Urheiluopisto.

Tänään Urheiluopisto on korkeatasoinen, arvostettu, kehittynyt ja erityisesti lumiliikuntaan erikoistunut liikunnan koulutuskeskus. Nimi opisto luonnollisesti viittaa koulutukseen tai opiskeluun, mutta opisto tarjoaa kaikille lumiliikunnan harrastajille, nuorille ja koko perheille mahtavat puitteet ja asiantuntevaa ohjausta. Urheiluopiston liikunta- ja perhelomakohde on nimeltään VuokattiSport.

Vuokatin alueen kehittäjistä tulee eittämättä mieleen Jorma Suvikas, Vuokatin Urheiluopiston johtaja 1960-luvulla. Lukemattomat ovat ne liikunnan harrastajat, joita Jorma Suvikas on ohjannut lumiliikunnan saloihin. Mutkamäkikursseja Jorma järjesti jo ennen hissien valmistumista, eli kurssilaiset pitivät mäen kunnossa tamppaamalla ylös ja sitten tietenkin helpommin painovoimalla alas. Kun muutama nousu päivässä oli tehty, tiesipä olleensa kunnan hiihtolomakurssilla.

Vuonna 1967 Jorma Suvikas perusti vaimonsa Eilan kanssa oman yrityksen, joka nyt on nimeltään Luontohotelli Jorma Suvikas.

Alueella on useita majoitusvaihtoehtoja. Huipputasoa edustaa Katinkulta Holiday Club. Se on ns. lomaosakekohde, joka perustettiin Suomen Lomapörssi -nimisenä v. 1986. Sen monipuolisista palveluista pääsee nauttimaan myös lomaosakkeeton

matkailija.

Vuonna 2007 rakennettiin Sokos Hotelli Vuokatti, jonne mahtuu nukkumaan n. 300 ja syömään n. 500 asiakasta. Erilaisia majoitusvaihtoehtoja tarjoaa myös Vuokatinhovi, ja Sotkamossa oleva Tulikettu houkuttelee jo nimellään matkailijat yöpymään.

Vuokatti on ollut monissa toiminnoissa edelläkävijä. Niinpä sinne vuonna 1997 rakennettiin maailman ensimmäinen hiihtotunneli. Se on 1160 m pitkä ja siihen mahtuu kaksi latua, ja keskelle sopivat vielä luistelijat. Tämä on luonnollisesti mahdollistanut niin aktiiveille kuin harrastajille aidon kesäharjoittelun.

Vuokatti kuuluu Sotkamon kuntaan, joka taasen tunnetaan pesäpalloseura Sotkamon Jymystä ja miksipä ei myös edesmenneestä kirjailija Veikko Huovisesta, joka on ammentanut teoksiinsa Kainuun maisemia ja elämää sata vuotta myöhemmin kuin Ilmari Kianto.

Sotkamon kunnalle Vuokatti lienee elintärkeä

- samoin kuin toinen ja paljon uudempi rahasampo Talvivaara. Toivottavasti kaivostoiminnasta tulevat ”höyryt” eivät vaikuta Kainuun kiinnostavuuteen ja kehitykseen. Se lienee itsestäänselvyys, että kaivoslaisten virkistyspaikkana on Vuokatti.

Reilut kolmekymmentä vuotta sitten eli 1973 olin ensimmäisellä perhelomalla Vuokatissa, josta tulikin perheemme vuotuinen lomakohde. Vuonna 1975 ja sen jälkeen minä ja suurin osa suomalaisista kantoi tietämättään taskussaan kaunista kuvaa Vuokatinvaarasta. Silloin liikkeelle lasketussa viidensadan markan setelissä oli presidentti Urho Kekkosen kuva - ja taustalla kuva Vuokatinvaarasta. Seteli otettiin käyttöön UKK:n 75-vuotispäivänä 3.9.1975.

”Euro pilasi tämän rahaisan mainoksen!”

Vuokatti on eittämättä Kainuun Helmi. Se tulee varmasti säilyttämään vetovoimansa niin Kainuun kuin koko Suomen monipuolisena matkailualueena ja matkailullisena kohteena.